

f) Učíme se navzájem je součástí širšího repertoáru strategií, které pomáhají při porozumění textu: předvídání, kladení otázek sám sobě, hledání a nalézání souvislostí mezi textem a dalšími texty, uvnitř textu, textem a životem čtenáře, textem a autorem; vizualizace; povědomí o tom, jak fungují slova; monitorování; shrnutí; hodnocení (McLaughlinová & Allenová, 2002; Pearson, Roehler, Dole & Duffy, 1992).

Vztah mezi dovednostním a znalostním cílem při použití metody „učíme se navzájem“

Ve škole po kurikulární reformě jde o to, aby cíle v oblasti vědomostí a cíle v oblasti dovedností byly v rovnováze. V různých hodinách může být důraz položen jednou více na dovednosti, jindy více na porozumění obsahu. Z déleodobého hlediska je ale potřeba vyvažovat, tedy nedělat z dětí ani „komunikativní blbce“ (slova ředitele Ústavu pro českou literaturu), ani nečtenáře vybavené sumou nepoužitelných teoretických poznatků o literatuře.

Metoda „učíme se navzájem“ patří k těm, které míří na rozvíjení čtenářských strategií nebo dovedností.⁵ Pomáhá v tom, aby si žáci dobře procvičili a zažili čtyři základní porozumívací čtenářské strategie a aby si uměli poradit i s textem, který je pro ně náročný a mohl by je odradit. Žáci si v tom navzájem pomáhají. Tak je třeba chápat název „učíme se navzájem“ - učíme se s pomocí druhých zvládat strategie porozumění textu tím, že střídavě *modelujeme, hlasitě přemýšlíme, pozorujeme se při tom, diskutujeme, reflektujeme*.

Zvládání porozumívacích strategií není samoučelné – není důležité pro strategie samotné, ale pro efektivnější práci s textem. Konečným cílem je naučit žáky zpracovávat účinněji text, získávat z něj snáze informace, spojovat informace z textu s tím, co si sami mysleli již před četbou, odhalovat a pojmenovávat obtíže, které s textem mají, odhalovat nesrovnalosti v textu atd. Metoda „učíme se navzájem“ je jen nástrojem k rozvíjení a procvičení potřebných strategií. Při aplikaci této metody si cíl učení žáků formulujeme jako cíl v oblasti dovedností.

Nabídneme-li tedy žákům k četbě touto metodou například text o orlovi mořském, budeme jako učitelé sledovat práci se strategiemi a tu budeme se žáky také reflektovat. Z hlediska okamžitého zpracování obsahu (tedy orla) se tento postup může jevit jako časově zbytečně náročný. Časová investice se ale vyplatí v budoucnu – žáci budou zdatněji pracovat se složitějšími texty, a tím se urychlí jejich samostatné učení ve všech předmětech. Když se nám ve škole podaří zařadit trénink v těchto strategiích do nižších ročníků, kde ještě látka sama není tak obtížná, snáze spojíme první cíl (naučit se strategiím) s druhým cílem (naučit se poznatkům, které text přináší). Ve vyšších ročnících pak můžeme procvičovat náročnější strategie s náročnějšími texty.

Neznamená to ovšem, že na textu nezáleží. Naopak, zvolené texty by měly mít potenciál vyvolat zájem žáků, měly by být „obtížné tak akorát“ – tedy ne příliš snadné, ale ne nad síly žáků. Při práci s nimi dává učitelka žákům najevo, že text bere vážně.

Práce s metodou

Technika „učíme se navzájem“ byla vyvinuta jako diskuse nad textem, kdy se ve skupině diskutuje postupně o částech textu. Učitel *modeluje* každou ze čtyř strategií tak, že *přemýšlí nahlas* – předvádí použití strategií tím, že nahlas říká, o čem a jak přemýšlí, když čte a shrnuje, vyjasňuje, klade otázku a předvídá. Pak se žáci střídají v tom, kdo opakuje po učiteli jeho roli a modeluje

⁵ Čtenářská **dovednost** je zautomatizovaný postup čtenáře, který bez problémů čte přiměřeně náročný text. O čtenářské **strategii** hovoříme naopak tehdy, když čtenář narazí na potíže v četbě, které překonává vědomou volbou určitých postupů (strategií): např. se zastaví a vyjasňuje si pro sebe význam nejasné myšlenky nebo slova, vrací se za tím účelem zpět v textu, hledá v další části textu to, co by potvrdilo nebo vyvrátilo jeho domněnku apod. Rozdíl mezi čtenářskou dovedností a čtenářskou strategií se ukazuje s oblibou na řízení automobilu: běžně zkušený řidič řadí, dává blinkr, brzdí... aniž by na to myslel. Dokud nemá tyto činnosti dostatečně zautomatizované, opakuje si krok po kroku postup od otočením klíčku v zapalování...